

Levend water voor iedereen!

Serie over zending in de 21e eeuw

Dr. Evert van de Poll

Iemand 'gaat de zending in.' Een staande uitdrukking in christelijke kringen. Wat men ermee bedoelt, lijkt wel duidelijk, maar hoe langer men stilstaat bij de theorie en de praktijk van de zending, des te meer aspecten zich aandienen. Er zijn boeiende ontwikkelingen gaande die de traditionele beelden van 'zending' ingrijpend wijzigen. In een nieuwe serie artikelen kijken we naar opvallende trends. Om te beginnen gaan we in op veranderende opvattingen over wat zending is.

1 Veranderende opvattingen

Als zodanig betekent het woord 'zending' niet meer dan 'opdracht' of 'missie' of 'mandaat'. Het is een neutraal begrip, dat van alles kan inhouden. In het bedrijfsleven spreekt men wel van missie of mission om de doelstellingen van een organisatie aan te geven: een nieuwe markt aanboren, winstmarges vergroten, een reorganisatie doorvoeren.

Wie vraagt naar de Bijbelse betekenis van 'zending', stuit op het probleem dat deze term in de Bijbel niet voorkomt. De term 'evangelisatie' evenmin overigens. Wel treffen we er het werkwoord 'zenden'. Er is herhaaldelijk sprake van dat iemand een missie moet vervullen. Mozes en Aäron vervoegen zich bij de farao, profeten dienen zich aan bij de koning, Samuël wordt gezonden om een koning van Israël te zalven, engelen verschijnen aan Maria en Jozef, de apostelen in Jeruzalem vaardigen een delegatie af naar de gemeente in Antiochië om haar op de hoogte te stellen van het besluit met betrekking tot de gelovigen uit de heidenen en de naleving van de wet, Paulus stuurt medewerkers naar de gemeente van Korinte om problemen op te lossen. In al die gevallen is er sprake van 'zending', maar de inhoud verschilt.

De traditionele betekenis

In de christelijke wereld staat 'zending' van oudsher voor de verkondiging van het evangelie. Hetzelfde als evangelisatie dus. Maar vanaf de

achttiende eeuw gebruikt men die laatste term voor de verbreiding van het evangelie in eigen land - waar het christendom allang is geïmplanteerd, maar waar een deel van de bevolking niet tot een kerk behoort. Vindt de communicatie van het goede nieuws plaats in een ander land dan wel een andere cultuur, dan spreekt men van zending. Zendingen of missionarissen zijn dus, om zo te zeggen, evangelisten ver van huis.

Wat houdt hun taak in? Uiteraard het verkondigen van de boodschap

van de enige ware God en wat Hij door zijn Zoon voor de mensheid heeft gedaan. Plus het stichten van nieuwe gemeenten. Dat is altijd de kernzaak geweest. Zij gingen veelal gepaard met ondersteunende activiteiten zoals Bijbelvertaling, praktische hulpverlening aan mensen in moeilijke omstandigheden, alfabetisering (*om de Bijbel te kunnen lezen*), verzorging van zieken (*als alternatief voor de heidense geneeswijzen*). In het spoor van de zending zijn overal ter wereld scholen en hospitalen gesticht.

Foto: Interserve

Foto: Peter de Bruijne

De Noord-Koreaanse christen Kim Tae Jin kreeg het evangelie voor het eerst te horen in China waar hij uit wanhoop naartoe was gevlucht.

Maar let wel, al dit werk was direct verbonden met de bekendmaking van het evangelie. Hoofddoel van de zending in al haar onderdelen was altijd dat heidenen zich zouden bekeren tot het christelijke geloof.

Steeds breder

In de loop van de vorige eeuw, vooral vanaf de jaren zestig, gaat dat takenpakket zich enorm verbreden. Tegenwoordig strekt 'zending' zich uit tot theologisch onderwijs, pastoraat en toerusting in bestaande kerken, plus een heel scala aan sociale activiteiten zoals voedselhulp, landbouwprojecten, vluchtelingenwerk, psychosociale hulpverlening aan bijvoorbeeld verslaafden en prostituees, middelbaar onderwijs, allerlei soorten van medische zorg, opvang van daklozen en straatkinderen, vrouwenwerk, voorlichting (aids!), milieuverbetering en zo meer.

Bovendien treedt er een accentverschuiving op. Over de hele linie gezien besteden zendingsorganisaties en kerkelijke zendingsinstanties een steeds groter deel van de beschikbare mensen en fondsen aan de genoemde sociale activiteiten. Een belangrijke factor die daarin meespeelt, is de

geldstroom uit de budgetten die de westerse regeringen beschikbaar stellen voor noodhulp en ontwikkelingssamenwerking. Voor de financiering van traditionele activiteiten als evangelisatie en gemeentestichting is de zending uitsluitend aangewezen op kerken en individuele gevers, voor de financiering van een sociaal project kan men daarenboven aankloppen bij de overheid, en dan spreek je al gauw over heel andere bedragen. Daardoor worden allerlei humanitaire en medische projecten mogelijk.

Ten slotte is er sprake van een zelfstandiging van het sociale werk. Organisaties als Samaritan's Purse, Tear, World Vision en Medair hebben van oorsprong wel een link met de zending in de zin van evangelisatie, maar dit soort organisaties zijn onafhankelijk en wijden zich grotendeels of geheel aan bepaalde vormen van sociale betrokkenheid.

Zending is wereldevangelisatie

Als gevolg van deze ontwikkelingen kon de vraag natuurlijk niet uitblijven in hoeverre al dat sociale werk nog wel op het bordje van de zending kan worden gelegd. In de missiolo-

gie of zendingswetenschap is er al geruime tijd een hele discussie gaande over wat de christelijke zending nu precies inhoudt. Zowel evangelische als oecumenische conferenties geven doorwrochte verklaringen af. Helaas zijn ze niet eensluidend, dus ontstaat er verwarring en polemiek. Welke interpretatie van de Bijbelse opdracht is de juiste? Zendingsorganisaties presenteren elk hun visie of mission statement, in uiteenlopende bewoordingen, waarachter verschillende opvattingen over zending schuilgaan.

Wat men onder zending verstaat, hangt er in belangrijke mate van af welke Bijbelteksten men als uitgangspunt neemt.

In grote lijnen zijn er twee manieren om zending te definiëren. Ten eerste de traditionele benadering. Van oudsher is het begrip zending gebaseerd op de opdracht die Jezus na zijn omschrijving aan zijn discipelen gaf: 'Gaat dan heen, verkondigt het evangelie in de hele schepping, maakt discipelen (uit) alle volken, doopt hen... en leert hen onderhouden al wat Ik u geboden heb' (Marcus 16:15, Lucas 24:49, Handelingen 1:8, Matteüs 28:19). Dit zogenaamde zendingsbevel - ook wel grote

Foto: Phil Tolstead

Foto: Interserve

Wij zijn als christelijke gemeente opgenomen in de mid-delpunt-vliedende kracht van Gods liefde die de mensen zoekt in hun verlorenheid, hun lijden en verdriet, hun zonde en hun onrecht.

opdracht genoemd - is in feite een evangelisatiemandaat. Alles draait om de bekendmaking of communicatie van het evangelie. Vanuit deze optiek staat zending gelijk aan wereldevangelisatie.

Aan de ETF, waar ik het vak missiologie doceer, hanteren we de volgende definitie, waarin alle elementen uit het evangelisatiemandaat zijn samengevat: de communicatie van het evangelie, in woord en daad, aan hen die Jezus Christus nog niet toebehooren, hen uitnodigen tot bekering en geloof in Hem, en hen in verbinding brengen met zijn gemeente.

Woord en daad

Let op de zinsnede ...in woord en daad. Zij is afgeleid van de omschrijving van Paulus' missie in Romeinen 15:18 - 'de heidenen door woord en daad brengen tot de gehoorzaamheid van het geloof'. Wat hielden die daden in voor Paulus en de apostelen uit zijn tijd? Ongetwijfeld de tekenen van genezing en bevrijding, waarmee het goede nieuws werd bekrachtigd. Sommige missiologen betwijfelen of de opdracht 'geneest de zieken' wel tot het evangelisatiemandaat behoort, maar het slot van Marcus 16 wijst wel degelijk in die richting. In ieder geval heeft zij aanleiding gegeven tot allerlei vormen van medisch werk. Een ander onderdeel is de opdracht Jezus' geboden te leren onderhouden. Dat heeft in de zending aanleiding gegeven tot het opzetten van scholen en Bijbelscholen, en het maken van

Bijbelvertalingen - aangezien men de Bijbel moet kunnen lezen en uitlegen om te weten wat ons in Christus geschonken is.

Zo kreeg de zending vanzelf een maatschappelijke dimensie. In evangelische zendingskringen is men het er wel over eens dat dit tot het mandaat mag worden gerekend. Maar dan houdt de eenstemmigheid op. Volgens de ene stroming hoort de daad direct verbonden te blijven met het woord, want de communicatie van het goede nieuws is en blijft de prioriteit. Deze mensen vrezen dat te grote nadruk op sociale projecten ten koste zal gaan van de evangelisatie. De andere stroming vindt dat aandacht voor de materiële nood van de mens even belangrijk is, dat het evangelie niet alleen goed nieuws is voor de ziel maar ook aanspoort om te ijveren voor vrede en gerechtigheid op deze aarde.

Op het evangelische wereldcongres van Lausanne in 1974 hebben vertegenwoordigers van beide stromingen danig over deze zaken gedebatteerd, met als gevolg een verklaring die beide gezichtspunten in evenwicht probeert te houden. Dit zogenaamde Lausanne Verbond is een ijkpunt geworden, dat door steeds meer organisaties is overgenomen. Het stelt de evangelisatie en de sociale verantwoordelijkheid voor als 'de twee vleugels van een vogel' - de vogel is dan het zendingsmandaat. Al naargelang de omstandigheden moeten we soms eerst aandacht geven aan het ene, soms eerst aan het andere. Maar het allerbelangrijkste is altijd 'de bekendmaking van het goede nieuws en de oproep tot bekering'. Dat blijft de principiële prioriteit.

Meewerken aan 'Gods zending'

In de oecumenische wereld is na de Tweede Wereldoorlog een andere benadering in zwang gekomen. Zij sluit aan bij het zendingsmandaat zoals verwoord in Johannes 20:19, waar Jezus tegen zijn discipelen zegt: 'Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik ook jullie.' Daaraan verbindt men de volgende gedachtelijn. De

beginvraag is niet: wat staat er precies in het evangelisatiemandaat van Matteüs 28? Maar: waartoe heeft Christus ons in de wereld gezonden? Als je de vraag zo stelt, dan omvat zending meer dan het evangelie bekendmaken en gemeenten stichten. Dan hoort daar ook bij: vrucht dragen (Johannes 15), vrede stichten, hongeren naar gerechtigheid, geweldloos met conflicten omgaan (Matteüs 5, de Bergrede), hongerende mensen voeden, naakten kleden, daklozen huisvesten en zo meer (Matteüs 25).

De zending van de kerk is een voortzetting van de zending van Jezus. Maar je moet de lijn nog verder doortrekken, aldus deze benadering. Jezus was op zijn beurt ook een Gezondene. Hij kwam op aarde om de werken te doen die de Vader Hem had opgedragen. Om Gods bedoelingen met de mensheid te realiseren. De zending van Jezus staat in het teken van Gods zending, de missio dei, op zijn Latijns gezegd. En Hij heeft na zijn verheerlijking de heilige Geest gezonden om de kerk in staat te stellen deze missie op haar beurt voort te zetten. Missio dei is het sleutelbegrip in de oecumenische opvattingen over de zending. Men geeft ermee aan dat zending ten diepste Gods zaak is, en dat wij als christelijke gemeente opgenomen worden in de middelpuntvliedende kracht van Gods liefde die de mensen zoekt in hun verlorenheid, hun lijden en verdriet, hun zonde en hun onrecht.

Het komt er natuurlijk wel op aan hoe we Gods missie interpreteren. Hoe interpreteer je begrippen als 'verlossing', 'vrede', 'gerechtigheid', 'verzoening' en 'koninkrijk van God'? In oecumenische kringen krijgen ze een sterk maatschappelijke en politieke invulling. Zending wordt zo breed opgevat dat alle vormen van diaconaat en ontwikkelingssamenwerking eronder vallen. Ook de fameuze programma's ter bestrijding van het racisme, gelanceerd in de jaren zeventig, en de dialoog van samenwerking met aanhangers van andere religies.

En de evangelisatie dan? Die is in deze optiek een 'onderdeel' van zending. In officiële documenten wordt

Foto: Phil Tobstend

de noodzaak daarvan wel beleden, de laatste jaren steeds duidelijker zelfs, maar in de praktijk komt het er lang niet altijd van, zo druk als men is met de andere aspecten van de zending.

Integrale zending

Dat laatste is nu precies de kritiek van evangelische en behoudend protestantse organisaties: de expliciete verkondiging van het woord en de oproep tot persoonlijke bekering komen in het gedrang, het evangelie komt alleen nog maar impliciet ter sprake, in de vorm van maatschappelijke betrokkenheid. Ook missen zij de verwachting van de wederkomst van Christus, het is alsof wij mensen de beloofde toekomst van het koninkrijk van God zelf moeten realiseren.

Tegelijkertijd is er ook in de evangelische zending steeds meer aandacht voor de ontzagwekkende fysieke nood van de mensen aan wie men het goede nieuws wil bekendmaken. Dat schept behoefte aan een bredere visie op zending. De verklaring van Lausanne was in dat verband een doorbraak. Latere internationale conferenties baseren zich daar telkens

weer op. Bovendien neemt men de gedachte van de missio dei over. Dat onze zending in het teken moet staan van alles wat God onder mensen tot stand wil brengen, dat spreekt evangelische christenen aan. Maar ze geven er wel een andere invulling aan. 'Evangelisatie en dienst aan de samenleving moeten in evenwicht worden gehouden, want Jezus bekommerde zich om zowel de geestelijke als de fysieke en materiële nood van de mensen', zegt de bekende theoloog John Stott. 'Zending is het werk van Jezus voortzetten.'

Volgens deze integrale visie is zending een zaak van alle gelovigen. 'Het nieuwe leven dat Jezus geeft, moet praktisch gestalte krijgen in het leven van alledag, opdat het geloofwaardig wordt voor onze medeburgers', zegt de Duitse missioloog Detlef Blöcher. 'In veel landen heersen extreme armoede en sociaal onrecht. Het valt de mensen daar vaak moeilijk de boodschap van Jezus te begrijpen, wanneer deze niet mede betrokken wordt op hun directe behoeften. Onder veel onbereikte volken en in tal van "gesloten landen" is integrale zending de enige

mogelijke vorm van christelijk getuigenis. Daarin vullen de verkondiging door woord, door levensstijl en door concrete daden elkaar over en weer aan.'

Als alles zending heet...

Toch, wanneer alles zending gaat heten, kan er een sfeer ontstaan van: laten we niet langer preken, we kunnen de boodschap beter laten zien door onze daden. Dat valt wel in goede aarde bij onze tijdgenoten, die het doorgaans niet zo hebben op evangelisten en missionarissen, maar wel veel waarde hechten aan sociale projecten 'voor het goede doel'.

Bovendien, als alles wat we doen, zending heet, verliest die term zijn specifieke inhoud. Dan ontstaat er onduidelijkheid. Dan dijt de agenda zending uit en kan de evangelisatie inderdaad in het gedrang komen. En dat zou jammer zijn, want het evangelie is het beste nieuws dat er is, en ieder mens heeft er recht op het te horen om zo de kans te krijgen er gehoor aan te geven.

'Het nieuwe leven dat Jezus geeft, moet praktisch gestalte krijgen in het leven van alledag, opdat het geloofwaardig wordt voor onze medeburgers.'
Detlef Blöcher.

Evert van de Poll doceert zendingswetenschappen aan de Evangelische Theologische Faculteit (ETF) in Leuven, België. Hij woont in Frankrijk, waar hij en zijn vrouw als zendingspastors actief zijn in evangelisatie en gemeentebouw.